

METODOLOGIJA

NAČINA DODJELE PRIZNANJA

ZA NAJBOLJEG PODUZETNIKA/PREDUZETNIKA U 2020. GODINI U FBIH „EMERIK BLUM“

- onom koji pomjera granice

Glavna svrha priznanja *Emerik Blum* je pokazati put promjene načina menadžiranja firmom putem benčmarkinga (utvrđivanjem skupine najefikasnijih poduzetnika/preduzetnika i u okviru njih onog najefikasnijeg, koji pomjera granice mogućnosti) tj. pokazati kako je moguće stvarati dodanu vrijednost poštivanjem društvene i prirodne okoline.

UPFBiH je izabrao članove žirija koji će izabrati najboljeg poduzetnika/preduzetnika godine i utvrdio način izbora najboljeg poduzetnika/preduzetnika godine.

Članovi žirija su istaknuti članovi akademske i poslovne zajednice FBiH.

Metodologija ima tri faze:

- Prva faza: nominiranje kandidata za poduzetnika godine
 1. Ko može nominirati
 2. Koga se može nominirati
 3. Ko i kako utvrđuje širu listu lista kandidata
- Druga faza: ocjena efikasnosti firmi potencijalnih kandidata
 1. Zašto i kako se daje izjava o prihvatanju nominacije
 2. Koje podatke treba dostaviti za ocjenu efikasnosti firme
 3. Koja metoda ocjene efikasnost firmi se koristi
 4. Ko vrši ocjenu efikasnosti firme
- Treća faza: izbor najefikasnijeg poduzetnika
 1. Ko i kako utvrđuje užu listu kandidata
 2. Ko i kako utvrđuje najboljeg s uže liste kandidata
 3. Koji su kriteriji za izbor najboljeg s uže liste

[Prva faza: nominiranje kandidata za poduzetnika godine](#)

UPFBiH upućuje javni poziv poslovnim ljudima, građanima, firmama, udruženjima itd. da nominiraju one poduzetnike za koje smatraju da su postavili standard za tekuću godinu u uspješnom menadžiranju firmom. Poduzetnici imaju pravo da se samonominiraju. Javni poziv se objavljuje u jednom dnevnom listu koji se objavljuje u FBiH i na zvaničnoj web stranici UPFBiH do kraja februara tekuće godine.

Uz poziv se navode minimalni formalni kriteriji koje nominirana osoba mora zadovoljiti da bi bila uvrštena u širi izbor za poduzetnika godine:

A) Kriteriji za podobnost firme

Poduzetnik mora biti djelatna u firmi koja je:

1. registrirana ne kasnije od 01.01.2017. god.
2. registrirana kao privredno društvo
3. proizvodi robu/usluge u FBiH i/ili ih isporučuje iz FBiH
4. komercijalnog je karaktera (ostvaruju minimalno 51% prihoda na tržištu)
5. bilo kojeg vlasničkog oblika (privatna, javna, mješovita)
6. u dobrom je finansijskom stanju
7. ima bilancu stanja i pozitivnu bilancu uspjeha
8. poštuje princip društvene odgovornosti¹.

B) Kriteriji za podobnost poduzetnika

1. CEO privrednog društva registrovanog u FBiH ili vlasnik/suvlasnik privrednog društva koji operativno upravlja privrednim društvom predsjedavanjem skupštine ili upravnog/nadzornog odbora
2. minimalno tri godine na poziciji iz prethodne tačke
3. neosuđivan i
4. izrazitih moralnih kvaliteta.

Pozivom se traži da se dostave slijedeće informacije:

1. Ime i prezime poduzetnika kojega se predlaže
2. Naziv firme kojom odnosno poduzetnik menadžira.

Nakon prijema nominacija žiri će utvrditi širu listu poduzetnika i time okončati prvu fazu izbora.

Da bi to utvrdio, žiri će provjeriti da li nominiranje firme i kandidati zadovoljavaju kriteriji podobnosti firme i poduzetnika.

Nakon što utvrdi koji poduzetnici zadovoljavaju kriterije podobnosti, žiri će utvrditi širu listu poduzetnika, koja će obuhvatiti maksimalno 200 poduzetnika s najvećim brojem nominacija. U listu može biti uključena osoba koja ima barem jednu nominaciju (barem jedan „glas javnosti“).

Druga faza: ocjena efikasnosti firmi potencijalnih kandidata

Kandidati koji su uvršteni u širu listu kandidata daju izjavu o prihvatanju kandidature. UPFBiH će od Finansijsko-informatičke agencije (FIA) prikupiti pokazatelje koje se odnose na određene bilansne pozicije firme.

Pokazatelji iz bilansnih pozicija firme su: poslovni prihodi i rashodi, dobitak, utrošeni materijal, utrošena energija, broj zaposlenih.

UPFBiH će angažirati eksperata koji će provesti statističku analizu dostavljenih podataka.

¹ Društvena odgovornost počiva na moralnoj, jer polazi od moralnih zahtjeva da se čini dobro, odnosno da se ne nanosi zlo. Tako da se ono što društvo traži od kompanije, u skladu sa opštim moralnim ponašanjem, naziva društvenim odgovornostima, kao naprimjer: volonterizam, sponzorstvo, darivanje zajednici, darivanje krvi, itd.

Statistička analiza će se temeljiti na analizi stohastičke granice (Stochastic Frontier Analysis, SFA)

S utvrđene liste firmi poduzetnici deset prvorangiranih firmi za tekuću godinu (za koliko ih se očekuje da će biti na ili blizu granice proizvodnih mogućnosti) će biti uvršteni uži izbor.

Šire o analizi stohastičke granice

Efikasnost firme se iskazuje putem funkcije na slijedeći način:

$$\text{Dobit (i/ili dodana vrijednost, novostvorena vrijednost)} = F(\text{Faktori, Efikasnost}) \quad (1)$$

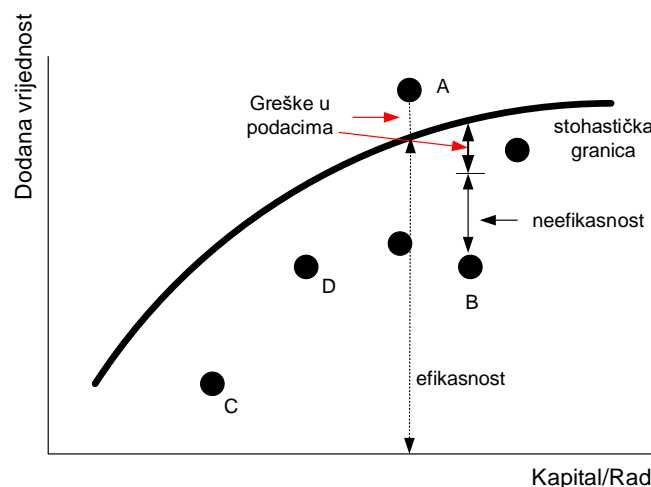
Firme stvaraju razne veličine dobiti/dodane vrijednosti jer raspolažu raznim veličinama faktora proizvodnje (rada i kapitala) i koriste ih različitim stupnjevima efikasnosti, što se može iskazati slijedećim modelom funkcije:

$$Y = AK^\alpha H^\beta \quad (2)$$

gdje je Y dobit/dodana vrijednost, K veličina fizičkog kapitala (najbolje je koristiti utrošene sate djelovanja osnovnih sredstava, no u uvjetima FBiH, u nedostatku tog podatka, biće korištena veličina aktualne vrijednosti osnovnih sredstava), H predstavlja veličinu ljudskog kapitala (broj sati rada radnika ili fizički broj radnika) dok A predstavlja pomjeranje proizvodne funkcije i označava mjeru ukupne produktivnosti faktora odnosno efikasnost korištenja faktora.

Od kako je 1977. god. uvedena analiza stohastičke granice (SFA) koristi se opsežno u ocjeni djelovanja firmi. Kako slika 1 pokazuje, firme koje koriste razne veličine faktora proizvodnje mogu dosegnuti granicu proizvodnih mogućnosti (biti među najefikasnijima u korištenju faktora), ali i, što je slučaj većine firmi, biti više ili manje ispod granice proizvodnih mogućnosti tj. biti više ili manje (ne)efikasni u korištenju faktora.

Prednost SFA u odnosu na druge metode je u tome što omogućava isključenje uticaja greške u podacima. Npr. firma A ne može biti iznad granice proizvodnih mogućnosti – može se naći u toj poziciji samo zbog greške u statističkom mjerenju.

Slika 1: Granica proizvodnih mogućnosti

Priznanje Emerik Blum služi kao priznanje poduzetniku za najbolju praksu i poticaj da nastavi ulagati napore u pomjeranje granice naviše. Ostalim poduzetnicima, onima koji se nalaze ispod granice proizvodnih mogućnosti, služi kao obrazac za popravljjanje menadžiranja. Jednostavno kazano, najbolji pomjeraju granice (inoviraju), a ostali se nastoje približiti toj granici (imitirajući najbolje).

Imajući naprijed navedeno u vidu, ocjena menadžiranja vrši se korištenjem sljedećeg modela:

$$\begin{aligned} y_{it} &= \beta_0 + X'_{it}\beta + v_{it} & (3) \\ v_{it} &= V_{it} - U_{it} \\ U_{it} &= U_i + \tau_{it} \end{aligned}$$

Dio v_{it} u izračunu funkcije rasčlanjuje se kao $v_{it} = V_{it} - U_{it}$, pri čemu je U_{it} neefikasnost/neproduktivnost firme a v_{it} statistička greška.

Najnoviji SFA model, koji su 2014. god. razvili Kumbhakar, Lien i Hardaker (nadalje KLH model) otklanjaju određene gepove u standardnim SFA modelima, kako pokazuje jednadžba 5:

$$y_{it} = \alpha_0 + f(x_{it}; \beta) + \mu_i + v_{it} - \eta_i - u_{it} \quad (4)$$

U tim najnovijim modelima neefikasnost firme u_{it} rasčlanjena je kao $u_{it} = U_i + \tau_{it}$ gdje je U_i stalna komponenta (menadžiranje firmom nepromjenjivo u vremenu) a τ_{it} rezidualna komponenta neefikasnosti (promjenjiva u vremenu). Stalna komponenta je specifična za firmu, dok je rezidualna komponenta promjenjiva u vremenu i po firmama.

Ovo razlikovanje je važno za ocjenu menadžiranja firmom jer se stalna komponenta mijenja samo u slučaju promjene menadžera firme, vlasništva nad firmom i sl. što će za posljedicu imati promjenu načina menadžiranja firmom. Nasuprot tome, rezidualna komponenta se mijenja vremenom i po firmama. Ovo je važno jer se priznanje *Emerik Blum* dodjeljuje svake godine za uspješnost u prethodnoj godini. Jednostavno kazano, SFA model omogućava **sagledavanje neefikasnosti u vremenu t neovisno od neefikasnosti u proteklim razdobljima.**

Naime, vrlo je važno poznavati veličinu ukupne neefikasnosti i njenih sastavnih dijelova jer daju razne vrste informacija.

Npr. ako je rezidualna neefikasnost firme velika u nekoj godini moguće je da je posljedica nečega što se neće pojaviti u narednoj godini (npr. 2014. god. poplava je uticala na efikasnost firmi odnosno područja samo u toj godini).

No, ako je stalna komponenta neefikasnosti firme velika u jednoj godini, jasno je da je firma neefikasna ne samo u toj godini nego i da će ostati takvom sve dotle dok ne dođe do promjena u načinu menadžiranja firmom.

Dakle, prednost KLH modela u odnosu na druge SFA modele je u tome što se greška relacije razdjeljuje u četiri komponente jer se time uzima u obzir razne faktore koji utiču na veličinu dodane vrijednost firme.

Prva komponenta odražava **različitost firmi**, što se mora odvojiti od neefikasnosti firme.

Druga komponenta odražava **kratkoročnu neefikasnost** (koja varira u vremenu).

Treća komponenta odražava **stalnu neefikasnost** (koja ne varira u vremenu)

Četvrta komponenta odražava **slučajni pomak**.

Dakle, KLH model ima četiri komponente, od kojih se dvije odnose na neefikasnost, a dvije na efekt firme (μ_i) i slučajni pomak (u_{it}).

KLH model omogućava **sagledavanje neefikasnosti u tekućoj godini koja je neovisna od neefikasnosti u proteklim godinama**. No, firma može smanjiti dio neefikasnosti eliminiranjem nekih kratkoročnih uzroka, dok drugi dio neefikasnosti ostaje nepromijenjen na dulji rok vremena. Taj prvi dio neefikasnosti je kratkoročna neefikasnost (η_i) a drugi dugoročnija neefikasnost (u_{it}).

KLH model omogućava utvrđivanje veličine *stalne neefikasnosti* (persistent technical inefficiency) koja odražava uticaje inputa poput menadžmenta koji su različiti po firmama ali se ne mijenjaju tijekom duljeg razdoblja i tijekom vremena jer ne postoji pritisak na promjenu načina menadžiranja firmom.

Svrha priznanja „Emerik Blum“ je upravo da potakne taj eksterni pritisak na promjenu menadžiranja firmom putem benčmarkinga (utvrđivanjem skupine najefikasnijih poduzetnika i u okviru njih onog najefikasnijeg).

Treća faza: izbor najefikasnijeg poduzetnika

Nakon što ekspert provede ocjenu efikasnosti firmi utvrđuje prijedlog poduzetnika/firmi za najuži izbor s obrazloženjem i dostavlja ga žiriju, koji razmatra prijedlog i utvrđuje užu listu kandidata.

UPFBiH javno obznanjuje ko su kandidati na svojoj web stranici i omogućuje davanje komentara.

Svrha ove aktivnosti je najšire populaziranje ideje dodjele priznanja i javno promoviranje praksa najboljih firmi sa svrhom stvaranja pozitivnog pritiska na popravljavanje menadžerskih stilova i davanje poticaja da se granica proizvodnih mogućnosti pomjera naviše koordiniranim naporima kako najboljih poduzetnika tako i UPFBiH, što će u konačnici povećati prestiž kako priznanja tako i poduzetnika, a također i UPFBiH kao organizatora aktivnosti.

Žiri će utvrditi najboljeg poduzetnika na temelju slijedećih kriterija:

Br.	Kriterij	Objašnjenje	Broj bodova
1	Vizija i liderstvo	Kandidat mora pokazati viziju i liderstvo tijekom nekoliko godina koji povelu firmu do nove razine rasta i razvoja, postignuća ili uvažavanja	1-12
2	Performanse kompanije	Ocjena će se vršiti na temelju sagledavanja finansijskih pokazatelja za posljednjih pet godina (2017-2019) kao i načina i procedura upravljanja firmom	1-12
3	Globalna konkurentost	Sagledavaju se svi detalji vezani za bilo koju internacionalnu aktivnost firme: planovi i strategija osvajanja novih ino tržišta, jačanje prisustva na postojećim tržištima, osnivanje	1-12

		<p>firme, podružnice, agencije, predstavništva i sl. u inozemstvu itd.</p> <p>Posebno će uvažiti i priznati savladavanje internih i/ili eksternih barijera globalnoj ekspanziji kao i korištenih strategija za to postignuće.</p> <p>Za kompanije koje primarno djeluju samo na tržištu (F)BiH ocjenjivanje će se vršiti po tome koliko je to djelovanje u skladu s globalnim standardima poređenjem djelovanja s djelovanjem globalnih kompanija u odnosnoj djelatnosti/sektoru.</p>	
4	Održivost firme	<p>Žiri će ustanoviti koliko je firma socijalno održiva, tj. koliko u stvaranju dodane vrijednosti respektira socijalnu sredinu u svojim. To će se razmatrati sagledvanjem odnosa firme prema dionicima (zaposleni, vlasnici, financijeri, dobavljači, lokalna zajednica i sl.).</p> <p>Žiri će također ustanoviti koliko firma u stvaranju dodane vrijednosti respektira okoliš tj. da li eksternalizira (prebacuje troškove na okolinu) ili enternalizira (prisvaja javne resurse) rezultate</p>	1-12
5	Inovativnost firme	Sagledava se koliko firma ulaže u istraživanja i razvoj, da li razvija odgovarajuću istraživačko-razvojnu infrastrukturu i da li ostvaruje inovacije u proizvodnji proizvoda/usluga, proizvodnim postupcima, organiziranju i nastupima na tržištu	1-12
6	Privrženost zajednici	Ocjenjuje se članstvo/doprinos/predstavljanje određenih poslovnih i drugih udruženja, održavanje prezentacija na raznim poslovnim događajima, forumima te obrazovnim institucijama i sl.	1-12
7	Filantropizam	Ocjenjuje se odnos prema talentima u oblasti poslovanja, obrazovanja	1-12
8	Etičnost i integritet firme	Ocjenjuje se kako se u firmi predlažu i biraju članovi najvišeg upravljačkog tijela i njegovih odbora (da li su uključeni dionici, da li je razmotrena raznovrsnost i neovisnost, stručnost i iskustvo vezno za pitanja održivog razvoja firme); kako se izbjegava i razrješava sukob interesa (da li se objelodanjuje članstvo u upravnim odborima i dioničarski udjel u drugim firmama, posebice kod dobavljača i dr. dionika; kako se kodeks etičkog ponašanja prenosi	1-12

		zaposlenima (kroz pravilnike i sastanke / obuke sa vašim zaposlenima) i drugima (preko web stranice i drugih kanala komunikacije s kupcima i partnerima); kakve procedure i/ili mehanizme ima firma putem kojih je moguće žaliti se na neetičko ili nezakonito ponašanje firme ili njenog uposlenika	
--	--	--	--

Imajući u vidu navedene kriterije, svaki član žirija boduje kandidate s uže liste kandidata, dodjeljujući bodove na slijedeći način:

- prvom kandidatu dodjeljuje 12 bodova,
- drugom 10,
- trećem 8,
- ostalim po bod manje, respektivno.

Nakon bodovanja žiriji će utvrditi listu kandidata i onoga koji dobije najviše bodova proglasiti dobitnikom priznanja „Emerik Blum“ za najboljeg poduzetnika godine u 2020. god.

Žiri će kandidata koji dobije najviše bodova proglasiti najboljim poduzetnikom godine i dodijeliti mu priznanje „Emerik Blum“.

Upravni odbor Udruženja poslodavaca FBiH ima diskreciono pravo da, ukoliko utvrdi da se žiri nije pridržavao propisane metodologije, opozove odluku žirija.

Upravni odbor Udruženja poslodavaca FBiH i žiri imaju pravo oduzeti priznanje pobjedniku ukoliko se pobjednik nakon dobijanja priznanja moralno kompromitira.

Dobitnik priznanja za 2020. godinu će dobiti poziciju broj 1 u Hramu slave koji će utemeljiti UPFBiH kao virtualni hram (koji će, kako se proces dodjele priznanja bude dalje razvijao, prerasti i u fizički hram).